

Elkarrizketa UNICEFeko ordezkari Elsa Fuenteseri

1.- Euskal AEn, oro har eta baita tokian-tokian ere, zein da desberdintasunaren bilakaera eta horrek haurtzaroan dituen ondorioak?

Bizi garen munduan, 385 milioi haur borrokatzen dira aurrera ateratzeko, egunean 1,68 €baino gutxiagorekin, eta, herrialde aberatsenetan ere, haur-pobreziaren tasak handiak dira. Beraz, haur askok eta haien familiek oztopo finantzarioei egin behar diete aurre, eta, batzuetan, eragotzi egiten diete kalitatezko zerbitzuak eskuratzea. Gizarte-kalteberatasunak — gizarte-dinamiken eta banakako eta familiako ezaugarrien — desgaitasuna, generoa, jatorri etnikoa edo erlijioa — diru-sarrerarik ezaren ondorioak larriagotzen ditu.

Horrenbestez, ehunka milioi haur pobrezia-egoera multidimentsionalean bizi dira, eta horrek beren potentzial osoaren garapena zailduko du, eta hori suntsitzailea da haurrentzat beraiantzat, eta kate-ondorioak ditu bizi diren gizarte eta ekonomientzat. Are gehiago, munduan gero eta joera garrantzitsuagoak eta elkarren artean lotuagoak daudenez, hala nola klima-aldaketa eta migrazio behartua, haurren pobrezia eta ahultasuna areagotzeko eta zailtasunak are gehiago areagotzeko mehatxua egiten da.

Ezberdintasunak letra larriz markatutako joera itzultzen ez bada, haur pobreenek aberatsenek baino bi aldiz aukera gehiago izango dituzte bost urte bete aurretik hiltzeko eta desnutrizio kronikoa izateko. Desberdintasun larriaren ondorioz, pobrezia-ingurune batean hazten den neskato batek bi aldiz eta erdi arrisku gehiago ditu 18 urte bete aurretik emazte bihurtzeko, bera bezalako neskato batek etxe aberatsago batean baino. Desberdintasunaren ondorioz, gaur egun bi neska berdin oso bestelako mundu batean bizi dira.

Estatu espainiarrean haurren pobrezia-maila anomaloak adierazten hasi ziren XXI. mendeko lehen hamarkadaren erdialdetik aurrera. Alertaren lehen seinaleak Europako Batzordearen Gizarte Segurantzari eta Gizarteratzeari buruzko Txosten Bateratuan agertzen dira. Txosten horretan, Espainia haur-pobreziaren intzidentzia handienetako bat izateaz gain, transferentzia publikoen bidez pobrezia hori murrizteko eraginkortasunik ez duen EBko estatu kideetako bat ere bada.

Haurraren Eskubideen Batzordeak 2010ean Espainiako Estatuari egindako txostenean, Haurren Eskubideei buruzko Konbentzioaren (1989) aplikazioaren jarraipenari buruzkoan, Espainiari haur-pobreziaren arazoari heltzeko eskatzen zitzaion. Eta 2018ko txostenean, Komiteak adierazi zuen oso kezkatuta zegoela Estatuak ez zuelako behar bezain handia izan 2008an hasi zen krisi ekonomiko eta sozial latzaren eragin negatiboa konpentsatzeko, horrek pobrezia eta desberdintasun soziala areagotzea eragin baitu, eta berariaz eskatu zion Estuari aurrekontu-ildoak definitzeko desabantaila- edo bazterketa-egoeran zeuden haurrentzat, gizarte-larrialdietako egoera zehatzekin, baita gizarte-egoera zehatzekin ere.

COVID-19ak sortutako koiunturak zalantzan jarri du egungo eredu sozial eta ekonomikoa, eta gure ahultasuna erakutsi du, aurre egin beharreko erronka sakonak agerian utziz. Agerian utzi ditu mundua politikoki eta ekonomikoki egituratuta dagoen moduaren ondorio asko, baliabideen eta boterearen banaketa bidegabe eta jasanezin baten ondorioz haustura sozial eta ekologiko handiak sortzen baitira.

Nahiz eta ukalezina den krisi garaian haurrak direla gehien sufritzen dutenak, pandemiak eragindako krisiak ez die modu uniformean eragin haur guztiei eta haien familiei; izan ere,

pobrezia larria jasateko edo gizarte-bazterketako arriskuan egoteko probabilitatea haur bakoitzak bizi duen testuinguru sozioekonomikoak, lanekoak edo geografikoak baldintzatzen du. Talde ahulek eskubide edo zerbitzu jakin batzuk eskuratzeko aukerarik ez izatearen arrazoia ez da, askotan, zerbitzu edo eskubide hori ez izatea, baizik eta eskuratzeko oztopoak izatea, edo politika publikoa ez egokitzea kolektibo jakin baten errealitatera eta ezaugarrietara. Horregatik, beharrezkoa da zerbitzuak indartzea eta egokitzea, inklusiboagoak eta eskuragarriagoak izan daitezen.

Oztopo ekonomiko nagusiak honako hauek dira: familiek zerbitzuen kostuak beren gain hartzeko duten zailtasuna, lan-egoeragatik (langabezia, lan-prekariatatea, ezkutuko ekonomiako lanak, lan ezegonkorrak edo aldi baterakoak), soldata txikiak eta gizarte-babeseke neurriek etxekoan unitateen lan-egoerarekin duten lotura. Horri gehitzen badizkiogu ekitate gutxiko politika publikoak, prozedura burokratiko luzeak, konplexuak eta pixkanaka digitalizatuak, eta formatu desegokietan (hizkuntza barne) emandako informazioaren edo informazioaren hedapen mugatua, talde behartsuenen zerbitzuetarako sarbidea mugatzen da.

Euskadin, Bizi Baldintzei buruzko Inkestaren (BBI 2020) arabera, % 15,9 (56.000 pertsona inguru) atalase nazionalaren arabera, eta % 25,9 (94.300 pertsona inguru) atalase autonomikoaren arabera, 18 urtetik beherakoak dira eta pobrezia edo gizarte-bazterketa arriskuan daude (AROE tasa). Estatuko batez bestekoa (% 31,1) baino 15,2 puntu beherago daude.

Gabezia material larriko egoerari dagokionez, tasa 2,3 puntu igo da 2019arekin alderatuta, eta % 7,2 dira, hau da, 18 urtetik beherako 26.200 pertsona inguru egoera horretan. Horrek adierazten digu desberdintasun-arrakala handitzen ari dela.

Adierazle horien iraunkortasunak eta dauden oztopoek belaunaldien arteko pobrezia eta horrekin lotutako arazoaren eraginpean jartzen dituzte haurrak eta nerabeak.

2.- UNICEFetik, zer egiten ari zarete eta zer eskatzen duzue egiteko?

COVID-19aren krisiaren garapenarekin eta larriagotzearekin eta horren ondorengo krisi ekonomiko eta sozialarekin, UNICEFek bi azterlan bultzatu ditu 2020an, haurren egoera diagnostikatzera bideratuak. Azterketa horretan, COVID-19ak eragindako krisiak haur ahulenei nola eragin dien aztertzen da; eta "nola murriztu haur-pobrezia Espainian?" Azterlana, non gizarte-babeserako sistemaren ahuleziak aztertzen diren, eta gizarte-babeserako hainbat konponbide eskaintzen diren. Gure ustez, administrazio publikoek babes fiskaleko eta transferentzietako sare bat eman behar dute, pobrezia-egoeretan hazten diren haurren proportzioa murrizteko gai izango dena. Eta horri modu koherentean hel dakiokela pobrezia larrian ardaztutako prestazioen eta ardurapeko seme-alaba bakoitzeko zerga-kenkariaren nahasketarekin, itzulgarriak eta, beraz, unibertsalak direnekin.

Pandemiaren ondorioz, premiazkoa izan zen familia bateragarri egiteko diru-laguntzak ezartzea laneko diru-sarrera txikiak eta langabezia-arrisku handia duten familietan, hala nola guraso bakarreko familietan eta familia ugarietan. Larrialdi-neurri horiek saihestu egin dezakete 2008ko krisiaren zenbait ondorio haurrak dauden etxeetan errepikatzea. Baina arazo garrantzitsu bat da ordainketak atzeratzea eta egiturazko arazoei aurre egiteko neurri iragankorrak hartzea.

2015ean, Europako Parlamentuak Haurren Bermea sartzeko eskatu zien Europako Batzordeari eta EBko estatu kideei, pobrezia-egoeran dauden haur guztiek doako arreta medikoa, doako hezkuntza, haur-zaintza, etxebizitza duina eta nutrizio egokia izan ditzaten, haur-pobrezia

aurka borrokatzeko Europako Plan integratu baten barruan. Europako Batzordeak lekukoa hartu eta programa pilotu bat abiarazi zuen, UNICEFen laguntzarekin, zazpi estatu kideetan (Espainia barne) haurren pobrezia aurre egiteko. Duela gutxi amaitu da, eta Europako Haur Bermea ezartzeko etorkizuneko Ekintza Plan Nazionalaren oinarria da, eta aukera bat izango da haurren pobrezia murrizteko eta Espainian gizarte-bazterkeria ezabatzeke.

Ildo horretan, autonomia-erkidegoak funtsezko eragileak izango dira datozen urteetan haurren Europako bermea, Egiturazko Funtzak (berezi Europa + Gizarte Funtza) eta Berreskuratze, Eraldaketa eta Erresilientzia Planeko funtsak ezartzeko, haurrei dagokienez (batez ere, hezkuntza, 0-3 urte, digitalizazioa eta babes-sistema). Horregatik, une honetan funtsezkoa da haur ahulenengan eta pobrezia murrizketan eragin positiboa duten politika horiek diseinatzea eta ezartzea.

3.- Nola baloratzen duzue Unicefek Euskadiko Oinarrizko Errenta Baldintzagaberako Herri Ekimen Legegilea -<https://rentabasica.eus/es/> -?

UNICEFek gizarte-babesaren arloan duen ikuspegiaren kontzeptuzko oinarria eskubideetan oinarritutako eta unibertsaltasunera bideratutako ikuspegia da oraindik, Giza Eskubideen Adierazpen Unibertsalean eta Haurren Eskubideei buruzko Konbentzioan (CDN) ezartzen den bezala.

Unicefek prestazio unibertsalen (edo ia unibertsalen) aldeko apustua egin du, haurrak dituzten etxeetan pobrezia murrizteko tresnarik erabilgarrienetako bat baita. UNICEFen esperientzia dela eta, prestazioen baldintzazkotasuna dela-eta, prestaziook zailtasun gehiagorekin iristen dira (edo ez dira iristen) gehien behar duten haurrengana eta haien familiengana, oztopo administratiboak eta beste mota batekoak batzuetan gaindiezinak planteatzen dituzte, adostasun sozial txikiagoa sortzen dute eta jasotzen duten biztanleria estigmatizatzen dute.

Eta estaldura unibertsala pixkanaka lortzen laguntzeko egiten dugun lanarekin bat etorritik, lehentasuna ematen diegu haurrei eta haien familia pobreei eta ahulenei, belaunaldien bitartez luzatzen den desabantaila-zikloa hausteko eta, azken finean, horien bizitza eraldatzeko.

Pertsona Fisikoen Errentaren gaineko Zergan (PFEZ) kenkari fiskal itzulgarrien bidez hazteko laguntza unibertsalaren proposamen bat aurkeztu berri dugu, diru-sarrerara gutxien dituzten familientzako laguntza fokalizatuen hobekuntzarekin bateragarria. <https://www.unicef.es/publicacion/por-una-prestacion-para-la-crianza>

Planteatutako erreformaren kostu garbia 3.717,6 eta 11.686,2 milioi euro artekoa da urtean, kenkariaren zenbatekoaren eta moduaren arabera. Zenbateko horiek gizarte-babeseko prestazioetan (Eurostat) gaur egun egiten den gastu osoaren % 1,3 eta % 4,2 izango liriteke, hurrenez hurren.

Era berean, Kanni Wignaraja Nazio Batuetako idazkariorde nagusi eta Asiako eta Pazifikoko Garapenerako Nazio Batuen Programaren eskualdeko zuzendariaren hitzen berri ere ematen dugu. Izan ere, 2020ko uztailan, oinarrizko errenta unibertsaleko sistema bat martxan jartzeko beharra nabarmendu zuen Wignarajak, eta ohartarazi zuen sistema hori ez ezartzearen alternatibak gizarte-tentsioak areagotuko dituela, eta horrek kostu handiagoa ekarriko diela herrialdeei, eta arrisku handiagoa ekarriko diela herrialdeei.